

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปสาระสำคัญได้หัวข้อหลักดังต่อไปนี้

1. แนวคิด หลักการ การประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.1 หลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 องค์ประกอบหลักของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.5 การบริหารคุณภาพ วงจร เดมมิง (Deming cycle)
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา
3. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด หลักการ การประกันคุณภาพการศึกษา

ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนทั่วไป การแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของประเทศต่าง ๆ มีอัตราสูงขึ้นทุกขณะ ความสำคัญของการพัฒนาประเทศ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับระบบทุนหรือทรัพยากรอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงแสดงจุดเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นพลังการพัฒนาของประเทศ ในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 1)

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเน้นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้สภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 1)

ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้วิเคราะห์และนำข้อมูลสถานะการศึกษาไทย เปิดเผยต่อสาธารณชนอย่างค่อเนื่อง เป็นที่ทราบกันดีว่า การศึกษาไทยนั้น ไม่ว่าจะประเมินโดยหน่วยงานราชการของไทยเราเอง หรือโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนไทยนั้น นอกจากจะไม่เป็นที่น่าพอใจแล้ว ยังอ่อนด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านมากมาย โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคข้อมูลข่าวสารและยุคเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การศึกษาไทยนั้นเน้นการท่องจำเป็นหลัก ไม่ได้สอนให้คิด วิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์และปฏิบัติจริง อีกทั้งห่อนยานเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม การศึกษาไทยจึงอยู่ในภาวะวิกฤติทางคุณภาพอย่างหนัก (รุ่ง แก้วแดง, 2544 : 1)

จากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของโลก ความต้องการในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ที่จะนำพาตนเองและประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัยในสภาวะที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง และจากระบบการศึกษาไทยที่ด้อยคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจว่าต่อไปนี้ สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถพัฒนาคนที่จบการศึกษา มีคุณลักษณะตามที่ต้องการ ประกอบกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 45)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและค่อเนื่อง และสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยต้องรายงานผลการประเมินค่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยให้สาธารณชนทราบด้วย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 47 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างค่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอค่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยค่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และ

มาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็น องค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผล การจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและ หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มี การประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่ การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่มี ข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาตลอดจนให้บุคลากรคณะกรรมการของสถานศึกษารวมทั้งผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษาหรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมิน คุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไข ต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รายงานต่อ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการอาชีวศึกษา หรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. 2545 : 28-30)

จากเหตุผลดังกล่าวแล้ว จำเป็นที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม และการประกันคุณภาพของสถานศึกษาต้องสามารถตรวจสอบได้โดยการประเมิน คุณภาพภายในจากหน่วยงานต้นสังกัด และการประเมินคุณภาพภายนอกจากองค์กรมหาชน

1.1 หลักการของการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 3) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนา การศึกษาไทย ให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดไว้ เป็น 3 ข้อ คือ

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรให้จังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม
รับผิดชอบในการจัดการศึกษา

3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

3.1 นักเรียนและผู้ปกครอง

3.2 มาตรฐานที่กำหนด

3.3 ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย
ตัวการดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติ ที่นำการศึกษาเข้าสู่
คุณภาพ ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่
การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุเทศ์ และผู้บริหารทางการศึกษา และ
การสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติ
ในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อ
ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบ
คุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพ
การศึกษา

กรมวิชาการ (2543 : 5) ได้กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาชี้หลักการต่อไปนี้

1. คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพการศึกษา จะเน้นการสร้าง
ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภครทั้งภายในและภายนอก

1.1 คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียนที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อในทุกชั้นตอนของกระบวนการผลิตทุกระดับ

1.2 คุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจในเชิงเศรษฐกิจและสังคมระดับมหภาคซึ่งหมายถึงความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียน ที่จำเป็นต่อความอยู่รอด และการสร้างความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศชาติ ในการแบ่งปันทางธุรกิจการค้าและเทคโนโลยีระดับภูมิภาคและระดับโลก

2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันล่วงหน้า ก่อนที่ปัญหาจะเกิด

3. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา หลักฐาน ข้อเท็จจริง ที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็น วิทยาศาสตร์ หลักตรรกศาสตร์ และความสมเหตุสมผล

4. การตรวจสอบ การวัดและประเมินในบริบทของการประกันคุณภาพมีจุดประสงค์สำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับ สำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิด หรือการตัดสินใจให้รางวัล หรือลงโทษ

5. คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานวิชาการและแผนการสอน) กระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน

6. การประกันคุณภาพการศึกษา เน้นความสำคัญของการสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อสร้างโอกาส ให้เกิดการมีส่วนร่วม อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การประกันคุณภาพการศึกษา ให้มีความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับการร่วมมือของหน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ การศึกษาและภูมิภาค

8. ภาวะความเป็นผู้นำ และความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษาและการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546ก : 10) กล่าวถึงหลักการในการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีหลักการที่ต้องพิจารณา ดังนี้

1. ระบบประกันคุณภาพ ไม่ใช่เรื่องของการชี้ถูกชี้ผิดหรือการตรวจสอบ แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ควบคู่กับการกระจายอำนาจบริหารการศึกษา

2. มาตรฐานการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การประกันคุณภาพมีภารกิจหลัก 4 ส่วน ซึ่งต้องแยกบทบาทหน้าที่ ให้ชัดเจน

3.1 การกำหนดมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ของระบบการประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของส่วนกลาง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น

3.2 การประเมินภายใน เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาในการพัฒนาระบบการประเมินภายใน โดยดึงชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

3.3 การประเมินภายนอก ให้องค์กรอิสระในรูปองค์การมหาชนทำหน้าที่ในการประเมินภายนอก การที่ให้องค์กรอิสระทำหน้าที่นี้เพราะต้องการให้อิสระจากฝ่ายราชการ และต้องทำหน้าที่ประเมินทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

3.4 การนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุงเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 11) ได้กล่าวว่า หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้นุเคราะห์เสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมาย ชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

จากหลักการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพของสถานศึกษา สามารถตอบสนองความจำเป็น

ในการพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับลักษณะสังคมปัจจุบัน โดยการประกันคุณภาพจะเป็นกลไกสำคัญผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษา ให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง เป็นหลักประกันให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม เกิดความมั่นใจว่าสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ผู้เรียนจบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรงได้แก่ผู้เรียน และผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยส่วนรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา จะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียน มีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพ มีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการ"ป้องกัน"ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตไม่มีคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 2) กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้นั้น จะให้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ ตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

กรมสามัญศึกษา (2542 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาหมายถึง กลไกของการบวนการพัฒนาการศึกษา (Mechanical process) เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจบการศึกษามีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม

สมศักดิ์ สินธุระเวชย์ (2542 : 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่ขงมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

วารินทร์ สินสูงสุด (2543 : 156) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคุณภาพทางการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

วันชัย ศิริชนะ (2538 : 21) ให้นิยามความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง เป็นระบบที่สร้างความมั่นใจต่อสังคม ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเปรียบเสมือนลูกค้าว่า สถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพ และได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

สมคิด พรหมจู้ และสุพัตร์ พิบูลย์ (2544 : 4) กล่าวไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality assurance) หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติที่จำเป็นต้องดำเนินงานเพื่อประกันว่า คุณภาพของการศึกษาได้รับการรักษาไว้และส่งเสริมเพิ่มพูน การประกันคุณภาพการศึกษาจึง รวมถึงกิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้วจะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมและทบทวน การปฏิบัติงาน ให้สามารถบรรลุถึงมาตรฐานที่เป็นข้อกำหนด เพื่อให้ผู้ปกครอง ชุมชน เกิดความเชื่อมั่นใน คุณภาพของโรงเรียน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.3 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัดดำเนินการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี รวมถึงให้หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและ คุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน และยังได้ออกประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2544 กำหนดให้มี "คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา" อยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา มีหน้าที่ 9 ประการ หน้าที่ที่สัมพันธ์กับการประกันคุณภาพการศึกษา คือ หน้าที่ติดตามผล การเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคล ตรวจสอบ ทบทวน ประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานของครู และการบริหารหลักสูตร ใช้ผลเพื่อการพัฒนา และรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน ในส่วนของการเตรียมความพร้อมเพื่อการประเมินภายนอกของกระทรวงศึกษาธิการ รับมาตรฐาน การศึกษา ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) มาใช้เป็นกรอบ การวางแผน เพื่อรับการประเมินภายนอกที่จะประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) ประกอบด้วย 7 มาตรฐาน ด้านผู้เรียน 3 มาตรฐาน ด้านกระบวนการ

4 มาตรฐาน ด้านปัจจัย รวม 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ ในช่วง 5 ปีแรกของการประเมิน ซึ่ง คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการในคราวประชุมเมื่อ วันที่ 4 มกราคม 2543

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) การควบคุมคุณภาพเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขึ้น เพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง และแนวทางที่จะไปถึง สิ่งที่ยังคาดหวังนั้น ๆ ซึ่งองค์ประกอบของการควบคุมคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมักจะกำหนดในรูปของมาตรฐานการศึกษา โดยทั่วไปนั้นจะแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการที่มุ่งการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

1.2 การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน เป็นขั้นตอนของการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานในขั้นตอนนี้ ขณะที่สถานศึกษาได้พัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือ เช่น การนิเทศ ติดตาม การดำเนินการของโรงเรียน หากพบข้อบกพร่อง โรงเรียนดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว และหากเกินความสามารถของโรงเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงต้องให้ความช่วยเหลือเช่นกัน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่สถานศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้ว กลับมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีประเมินตนเอง หรือสถานศึกษาอื่น ๆ มาช่วยประเมินให้ หลังจากนั้นก็นำผลการประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาของโรงเรียนโดยการแก้ไขจุดด้อย และเสริมจุดเด่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม กำกับช่วยเหลือ

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีกิจกรรมสำคัญคือ การเก็บข้อมูลในแต่ละตัวบ่งชี้และมาตรฐาน แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ เพื่อลงข้อสรุปว่า ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดอยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่พอใจ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประกันคุณภาพนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในปีต่อไป และการเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

กรมสามัญศึกษา (2542ก : 18) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ กรมสามัญศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา

2. การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (2544 : 9) กล่าวว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา อาจจำแนกได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การดำเนินการควบคุมกระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเอง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสถาบันปฏิบัติการกิจได้อย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งกระบวนการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

- 1.1 การควบคุมคุณภาพ
- 1.2 การตรวจสอบ ติดตามคุณภาพ
- 1.3 การประเมินคุณภาพ

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินการตามระบบควบคุมคุณภาพภายในตามข้อที่ 1 (การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบติดตามคุณภาพ การประเมินคุณภาพ) พร้อมทั้งมีหน่วยงานนอกเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 การตรวจสอบคุณภาพที่ผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายใน
- 2.2 การประเมินคุณภาพ
- 2.3 การให้การรับรอง

สมคิด พรหมจ้อยและสุหัตถ์ พิบูลย์. (2544: 4-5) ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ จำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก

1. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การติดตามตรวจสอบ และตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

2. การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงาน ภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

จากระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ พอสรุปได้ว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.4 องค์ประกอบหลักของระบบประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ การควบคุมคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ ทบทวน และการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) หมายถึงกระบวนการพัฒนา หรือ แนวดำเนินงาน เพื่อเข้าสู่คุณภาพศึกษาดตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Educational standards) เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านผลผลิต (Output) ปัจจัย (Input) และกระบวนการผลิต (Process) ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ประกอบด้วย การดำเนินงาน ในเรื่องต่อไปนี้

1.2.1 การพัฒนาครูเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

1.2.2 การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

1.2.3 การพัฒนาศึกษานิเทศก์เข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

1.2.4 การพัฒนาผู้บริการการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ

1.2.5 การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ

1.2.6 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

1.2.7 การสนับสนุนปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal quality audit and intervention) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ (Information) ในการปรับปรุงคุณภาพศึกษาดตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

2.1 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง (School evaluation) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

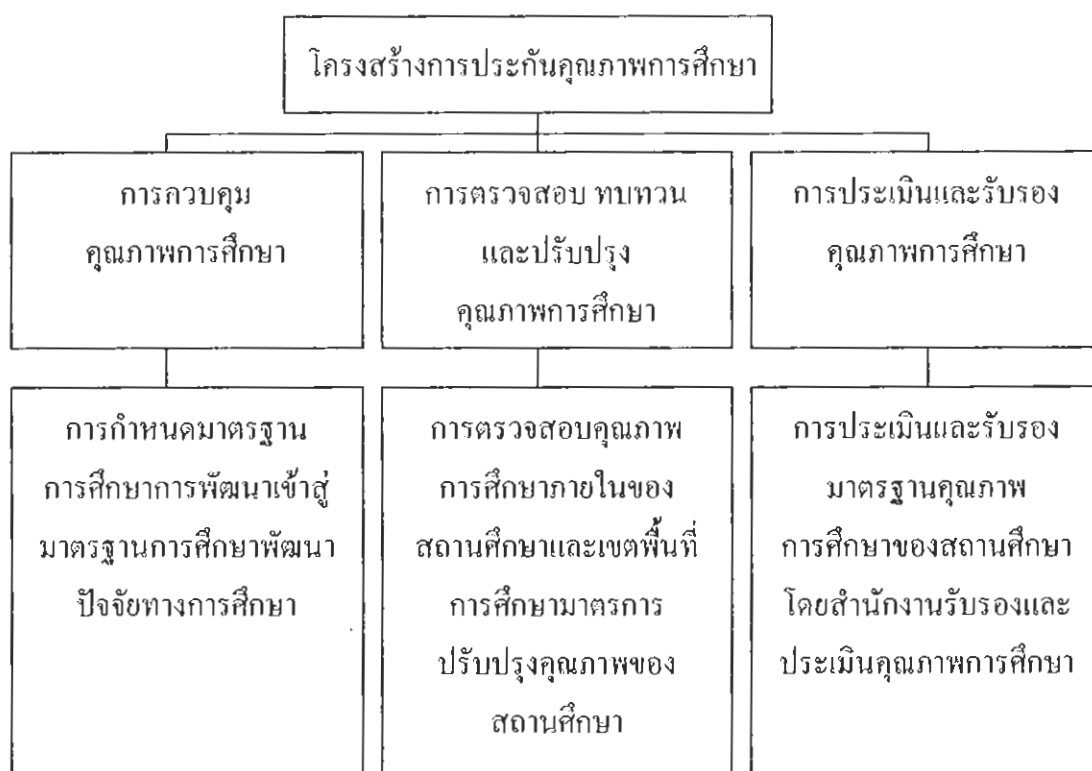

แล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

2.3 การกำหนดมาตรฐานการปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้มาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุง และส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (Quality accreditation) หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงานของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง หรือสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินจะได้ใบรับรองมาตรฐานการศึกษา หรือคุณภาพการศึกษา จากหน่วยงานที่ให้การรับรองและให้สถานศึกษาเฝ้าระวังรักษาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาดลอดระยะเวลา ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

จากองค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพศึกษาดังกล่าว แสดงโครงสร้างของการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา (2542ก : ค) ดังนี้

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

1.5 การบริหารคุณภาพวงจรเดมมิง (The demming cycle)

การบริหารคุณภาพวงจรเดมมิง (The Demming Cycle) แนวคิดของวัฏจักร PDCA นี้ วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ท (Walter Chevhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และเอ็ดวาร์ด เดมมิง (Edward Demming) หรือวงจรบริหารคุณภาพของเดมมิง (PDCA) แห่งการบริหารคุณภาพ ฮิโตชิ คูเม (Hitoshi Cume) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมิใช่ เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่รอบของ PDCA อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ และมีการวางแผน PDCA ที่มีวนได้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ (วิภา สังสาร. 2547 : 25-27)

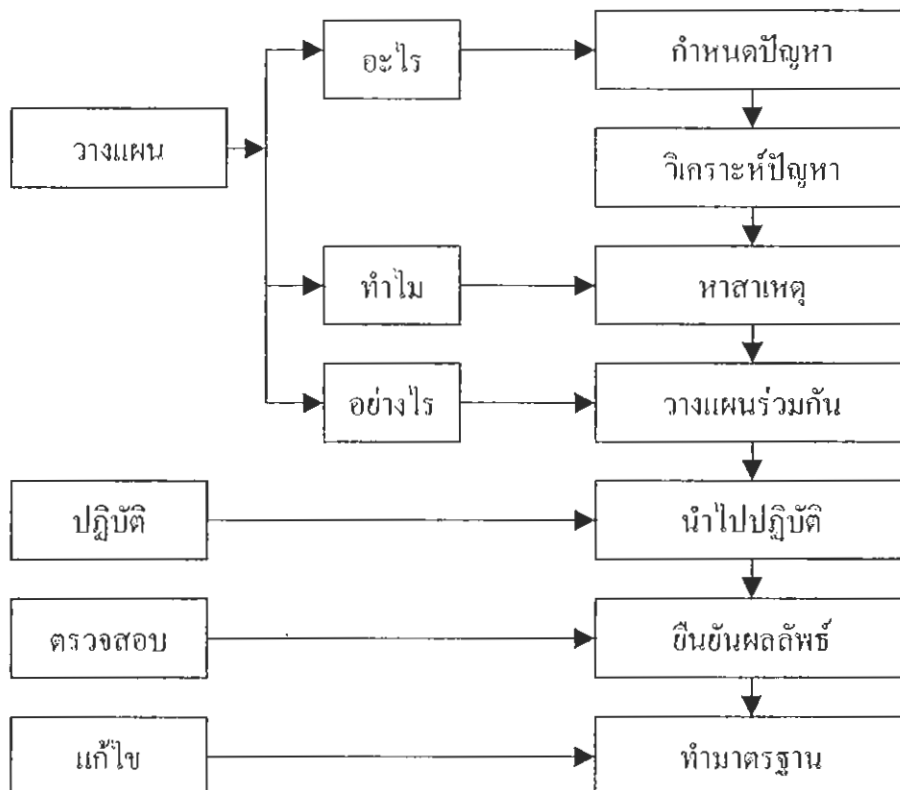
วงจรคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan - P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do - D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการ (Check - C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action - A)

ภาพประกอบ 3 วงจรคุณภาพ PDCA

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (PLAN) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาในรายละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ (DO) การวางแผน

1. กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
3. กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน ถูกต้องแม่นยำ

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติ (DO) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ ดังนี้

1. การวางแผนกำหนดการ
 - 1.1 การแยกแยะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการกระทำ
 - 1.2 กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง
 - 1.3 การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ
2. การจัดการแบบแมทริกซ์ (Matrix management) การจัดการแบบนี้ สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลายแขนง จากแหล่งต่าง ๆ มาได้ และเป็นวิธีช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ
3. การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน
 - 3.1 ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจถึงงานทั้งหมดและทราบเหตุผลที่ต้องกระทำ
 - 3.2 ให้ผู้ร่วมงานพร้อมในการใช้ดุลยพินิจที่เหมาะสม
 - 3.3 พัฒนาจิตใจให้รักการร่วมมือกัน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ
2. รวบรวมข้อมูล
3. พิจารณากระบวนการทำงานเป็นตอน ๆ เพื่อแสดงจำนวน และคุณภาพของผลงานที่ได้รับในแต่ละขั้นตอน เปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้
4. การรายงาน จะเสนอผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาด หรือความล้มเหลว

- 4.1 รายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์
- 4.2 รายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action) ผลของการตรวจสอบ หากพบว่าเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทำให้งานที่ได้ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลักษณะปัญหาที่พบ ดังนี้

1. ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ

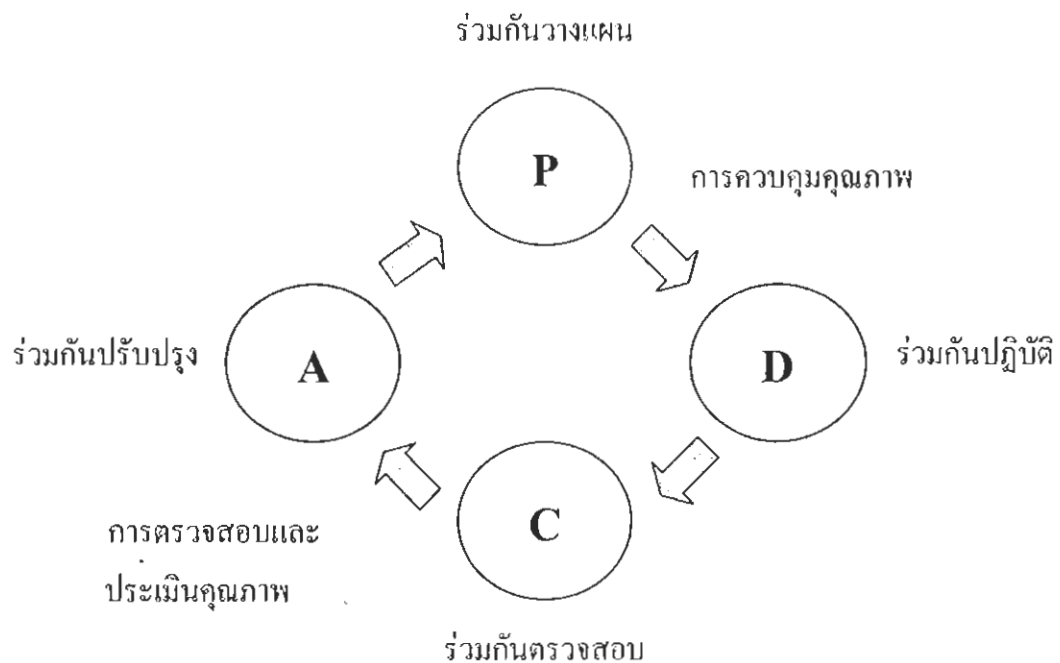
2. ถ้าพบความผิดปกติใดๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อไม่ให้ความผิดปกตินั้น เกิดขึ้นซ้ำอีก

ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้

1. การขยับนโยบาย
2. การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
3. การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 10) ถ้าพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพ กับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามี ความสอดคล้องกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 10) ถ้าพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพ กับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามี ความสอดคล้องกัน ดังนี้

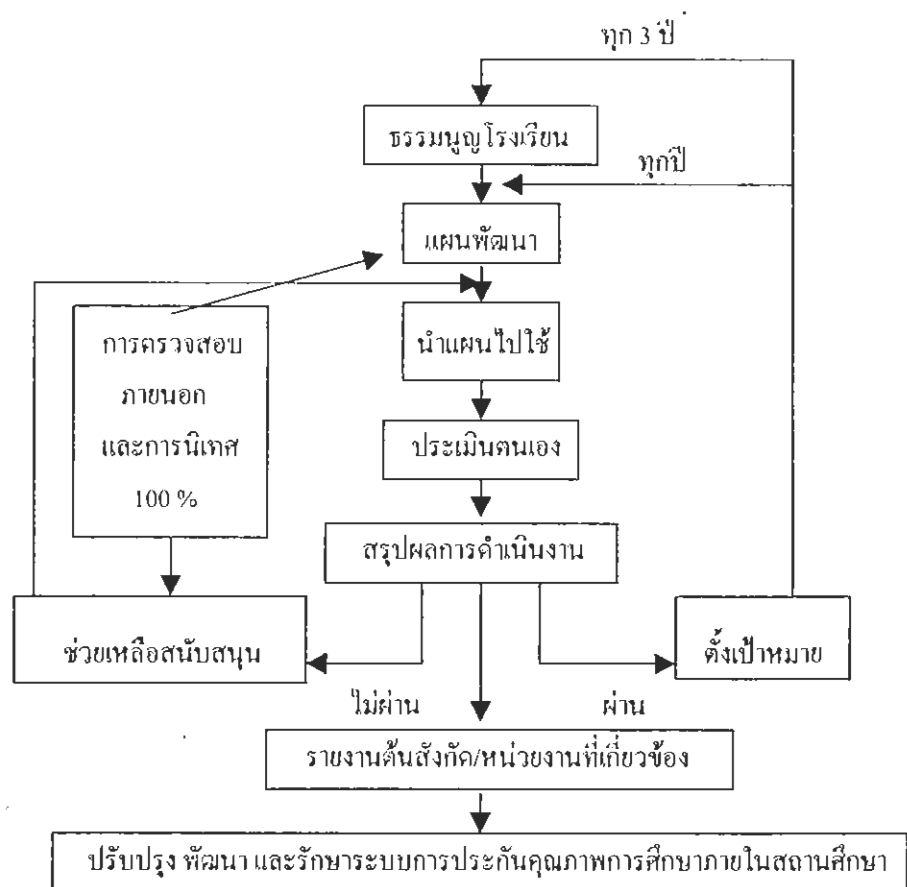

ภาพประกอบ 4 กระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพ

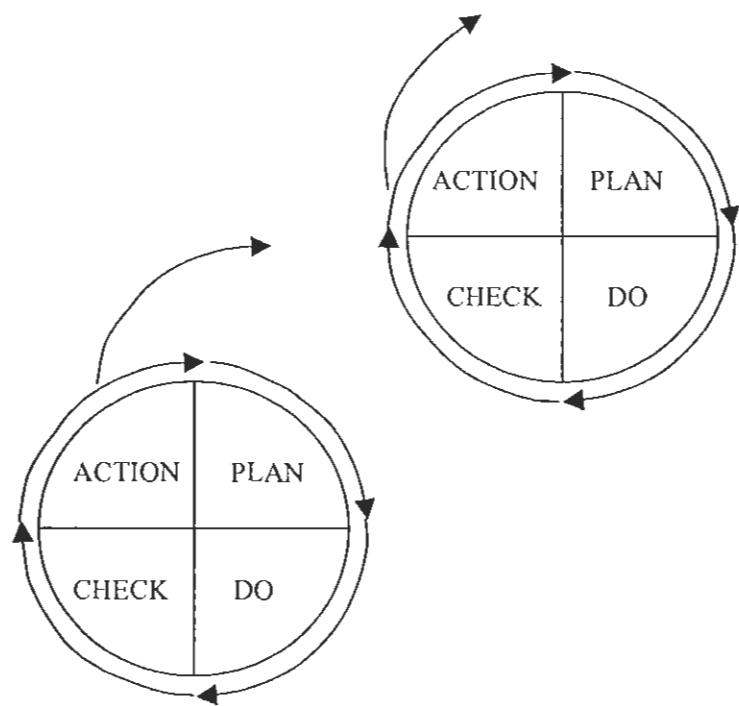

จากภาพประกอบข้างต้น การควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพก็คือ กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพ ตามหลักการบริหารนั่นเองโดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือการที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 44) การตรวจสอบคุณภาพ และปรับปรุงโรงเรียน ถือเป็นประกันคุณภาพการศึกษาระดับหนึ่งของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนสามารถสร้างกระบวนการที่ให้ความมั่นใจแก่ผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โรงเรียนควรนำผลการรายงานไปใช้ปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน โดยแบ่งกลุ่มโรงเรียนตามเนื้อหาที่โรงเรียนต้องการพัฒนา สำหรับโรงเรียนที่สามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมาย ควรพัฒนา แผนปฏิบัติการประจำปีต่อไปโดยยกระดับเป้าหมายคุณภาพให้สูงขึ้น และดำเนินการตามกระบวนการของการพัฒนาโรงเรียนเช่นเดิม ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 5 กระบวนการพัฒนาโรงเรียน

ภาพประกอบ 6 เปรียบเทียบการประกันคุณภาพภายในกับวงจรเดมมิง

จากแผนภูมิจะเห็นว่า คุณภาพเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนไหวตัวเองให้สูงขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับวงจรเดมมิง (Demming cycle) ซึ่งเป็นวงจรการบริหารคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ PLAN DO CHECK ACTION กล่าวโดยสรุปการปรับปรุงหรือพัฒนาโรงเรียน มีกระบวนการที่เป็นวงจรเหมือนเกลียวสว่าน แต่ละวงจรประกอบด้วย การวิเคราะห์ที่ต้องการปรับปรุง หรือพัฒนาการจัดทำแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติและการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน จากผลการประเมินจะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นแนวทางสำหรับการหาจุดที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาโรงเรียนต่อไป ซึ่งเป็นการเริ่มต้นวงจรใหม่ที่เป็นเป้าหมายคุณภาพสูงกว่าเดิมนั่นเอง

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 7-8) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนดำเนินการสร้างและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 ได้ประกาศใช้มาตรฐานโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2541 นั้น จากนั้นจึงได้ดำเนินการจัดทำเอกสารวิชาการ

เกี่ยวกับการส่งเสริม และการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เผยแพร่ให้ความรู้ ตลอดจนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งได้ดำเนินการประเมินมาตรฐานโรงเรียนทั่วประเทศถึง 2 ครั้ง คือในปีการศึกษา 2541 ได้ให้โรงเรียนในสังกัดทำการประเมินตนเอง ตามเครื่องมือที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดทำให้ และปีการศึกษา 2543 ได้ประเมินคุณภาพโรงเรียนตามกรอบมาตรฐาน โดยให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง มาร่วมทำการประเมินเพื่อเตรียมตัวรองรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีสาระบัญญัติไว้ว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 47) โดยให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 48)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 7) กรการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไม่ใช่เรื่องยุ่งยากที่สถานศึกษาจะดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามปกติของสถานศึกษาผสมผสานให้อยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงานนั้น จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนร่วม ทุกฝ่ายจะต้องมีความตระหนัก มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งต้องทำงานเป็นทีม ตามหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง

แนวทางการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีแนวทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกับกระทรวงศึกษาธิการ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปฐมวัย โดยมีกระบวนการในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
1. การจักระบบบริหารและสารสนเทศ

การจักระบบบริหารและสารสนเทศ ผู้ดำเนินการควรทราบ 3 ประการคือ ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา (School educational management system : School EMS)

1.1 ความหมาย

ข้อมูล (Data) หมายถึง จำนวนหรือคุณลักษณะที่บ่งชี้ ข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นตัวเลข สัญลักษณ์และตัวหนังสือ แทนปริมาณที่อธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น จำนวนเด็กในวัยเรียน จำนวนนักเรียนขาดงาน จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นต้น ซึ่งยังไม่ได้ทำการวิเคราะห์หรือประมวลผล

สารสนเทศ (Information) หมายถึงข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ หรือการประมวลผลแล้ว อยู่ในรูปที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ เช่น อัตราการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมิน น่าพอใจ

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง ระบบซึ่งรวบรวมสารสนเทศต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม จัดเก็บ และใช้สารสนเทศตามความต้องการของหน่วยงาน ทั้งนี้ต้องมีการจัดอย่างมีระบบไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสาร หรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บ

1.2 สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสถานศึกษา

สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษา ควรพิจารณาจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด โดยทั่วไปนิยมพิจารณาตามการวิเคราะห์เชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ ด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

1.3 กระบวนการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศของสถานศึกษามีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1. กำหนดความต้องการร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่ามีข้อมูลใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในสถานศึกษา

2. วางแผนการเก็บข้อมูล ผู้บริหารและคณะครูร่วมกันวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุลักษณะของข้อมูล วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3. จัดหา/สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการข้อมูลและสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

1.4 การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ เมื่อสถานศึกษาได้พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม ทั้งด้าน การบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง

2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

มาตรฐานการศึกษา เป็นสภาพที่พึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นทั้งในปริมาณและคุณภาพ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ปัจจุบัน มาตรฐานโรงเรียนยังถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหลักของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา ด้วยมาตรฐานและตัวบ่งชี้เป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด

มาตรฐานการศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาด้านมาตรฐานการศึกษาดำ คุณภาพผู้เรียนต่ำ ข้อมส่งผลกระทบต่อสถานภาพของครูและผู้บริหารสถานศึกษาด้วย

สถานศึกษาจึงต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้มาตรฐานของสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน และศักยภาพของโรงเรียนเป็นสำคัญ

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มี 3 ขั้นตอน คือ เตรียมการ จัดทำแผน และการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

1. การเตรียมการ
 - 1.1 การสร้างความเข้าใจ
 - 1.2 แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 2.1 การศึกษาสถานภาพของสถานศึกษา

- 2.1.1 การวิเคราะห์ภารกิจและผลผลิตหลัก
- 2.1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกสถานศึกษา
- 2.1.3 การประเมินสภาพของสถานศึกษา
- 2.2 การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน
- 2.3 การกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน
3. นำไปสู่การปฏิบัติ
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่คิดไว้ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทของตนเองให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนควรจะเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายปฏิบัติงานอย่างมีความสุข โดย

1. จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
2. ดูแล กำกับ ติดตาม และนิเทศงานของบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ในระหว่างที่มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ นั้น อาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากเหตุหลายประการเช่น แผนที่กำหนดไว้ไม่รัดกุม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคลากรในสถานศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน ไม่เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ ขาดความตระหนักในการพัฒนาสถานศึกษา นอกจากนี้อาจมีภารกิจอื่นเข้ามาแทรกระหว่างการปฏิบัติงาน จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนจะต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จนเป็นปกติวิสัย มิใช่การปรับปรุง พัฒนาเฉพาะช่วงที่มีการตรวจเยี่ยมเท่านั้น

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

เมื่อโรงเรียนดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่งแล้ว มีความจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพ เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณา ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการประเมินตนเองของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่จะสะท้อนให้เห็นถึง

เป้าหมาย จุดเน้น และทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษา หลังจากดำเนินการแล้วควรนำผลมาใช้ปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดด้อย ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการตรวจสอบโดยคณะกรรมการจากภายนอกที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษา พัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา และให้ความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมาย และมีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการตรวจสอบแล้วจะต้องจัดทำรายงาน เพื่อนำผลมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการประเมินตนเองของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งแนวทางการประเมินตนเองของสถานศึกษา มีขั้นตอนของการดำเนินงานที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ

1. สร้างความตระหนัก
2. เตรียมความพร้อม
3. วางแผนการประเมินตนเอง
4. ปฏิบัติตามแผน
5. รายงานการประเมิน
6. นำผลการประเมินไปใช้
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา

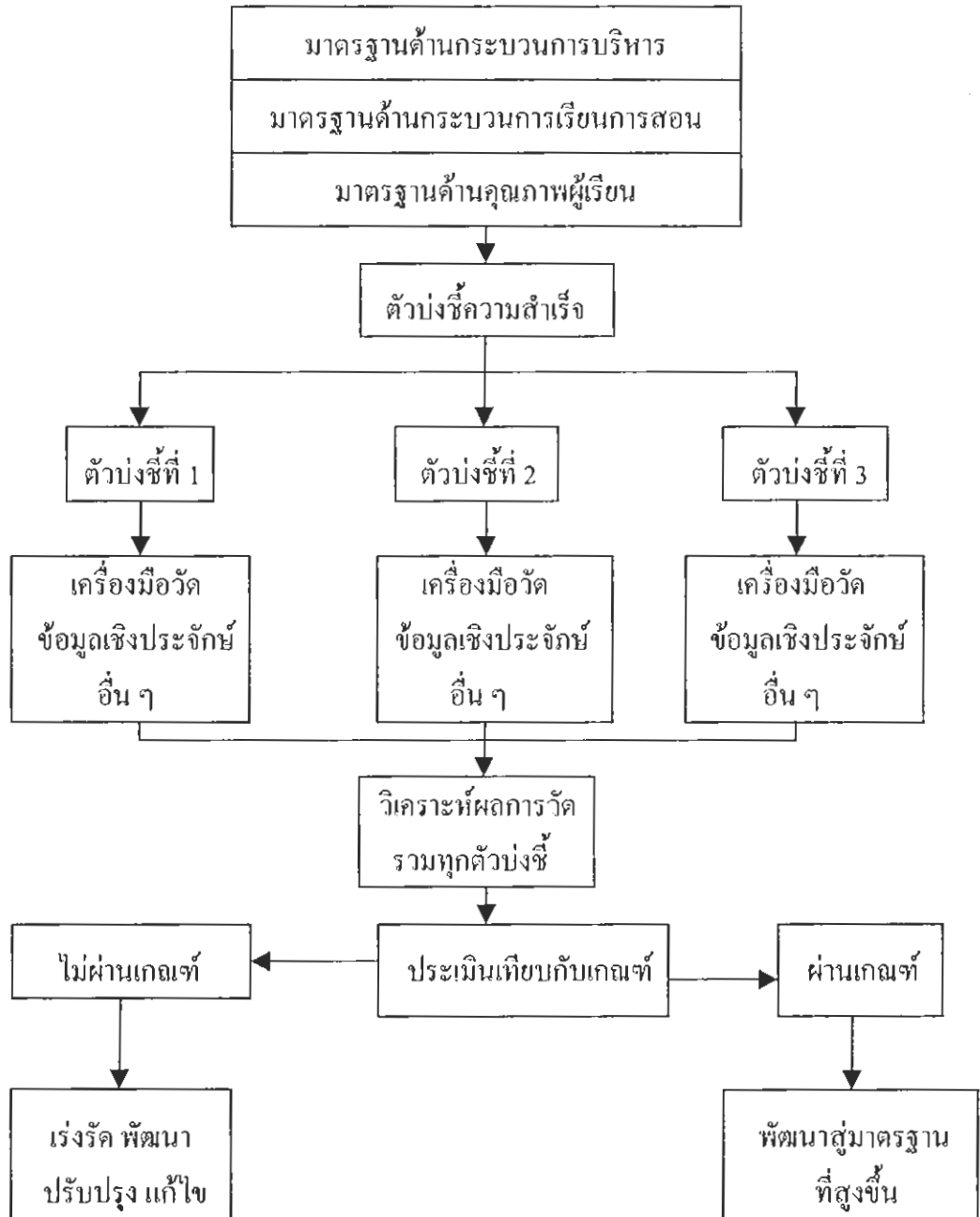
เมื่อโรงเรียนดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษาแล้ว จำเป็นต้องได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนตามสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่สำคัญตามหลักสูตรสถานศึกษา ให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเครื่องมือการประเมินที่ได้มาตรฐานในขณะเดียวกัน หน่วยงานต้นสังกัดจะดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 ของทุกโรงเรียน เพื่อเทียบเคียงผลการประเมินกับเกณฑ์มาตรฐานกลาง และยกระดับคุณภาพสถานศึกษา

2. การประเมินคุณภาพการศึกษาคงกรอบมาตรฐานสถานศึกษา โดยโรงเรียนต้องดำเนินการในการประเมินคุณภาพการศึกษามาตรฐานสถานศึกษา ที่ร่วมกันกำหนดในทุกระดับมาตรฐานด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ประเมินคุณภาพการศึกษา ดัชนีคุณมีขั้นตอนของการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน
ของโรงเรียนต่อไปนี้

ภาพประกอบ 7 ขั้นตอนการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เรียกว่ารายงานประจำปี หรือรายงานการประเมินตนเอง มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

วัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

1. เพื่อรายงานจุดเด่นและจุดด้อย ของการจัดการศึกษา ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา
3. เพื่อให้โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในปีต่อไป

องค์ประกอบของการรายงาน

รายงานการประเมินผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นเอกสารบ่งบอกถึงสถานศึกษา และผลการดำเนินงานของโรงเรียน องค์ประกอบของการรายงานจึงควรประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน
2. สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน
3. แนวทางการพัฒนาโรงเรียนในอนาคต

8. การผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาจนเสร็จสิ้นแล้ว สถานศึกษาจะต้องทำการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสามารถดำเนินการได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม ทบทวน และประเมินผล การนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในสถานศึกษา ทั้งในช่วงก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการและหลังการดำเนินการ
2. การปรับปรุง และพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา
3. นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 1 การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) สำหรับในขั้นตอนนี้ สถานศึกษาควรดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยพัฒนาบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอกโดยมีวิธีการหลากหลาย ในการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจง การพาไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น

2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากร ภายในสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา และทำการกำหนดบทบาท และหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีหน้าที่คอยประสานงาน กำกับ คุมดูแล ติดตาม ช่วยเหลือ และสนับสนุนในการพัฒนา สามารถดำเนินการไปอย่างมีระบบและต่อเนื่องนอกเหนือจากการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการแล้ว

3. วางแผนและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศภายในสถานศึกษา ทั้งข้อมูลในเชิงกายภาพ ได้แก่ ข้อมูลจำนวนอาคารสถานที่ ข้อมูลจำนวนบุคลากร เป็นต้น และข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นต้น ซึ่งจะนำมาใช้ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอีกด้วย

4. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานระดับสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ห้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยทำการสำรวจความต้องการ หรือความคาดหวังของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และชุมชนที่มีต่อสถานศึกษาและทำการศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ หรือเป้าหมายของสถานศึกษาแล้วจึงร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย และกำหนดภารกิจของสถานศึกษา แล้วจึงจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว อันได้แก่ธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น อันได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้ลงนาม และรับรองแผนการดำเนินการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

6. ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่วางเอาไว้ เพื่อพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้แก่กิจกรรมตามหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยผู้บริหารและบุคลากรภายในสถานศึกษาต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามแผนงานและโครงการให้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียน (Quality audit & school improvement) สำหรับในขั้นตอนนี้สถานศึกษาควรดำเนินการใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การตรวจสอบภายใน เป็นกระบวนการที่ให้สถานศึกษาทำการตรวจสอบหรือประเมินการทำงานของสถานศึกษาเอง โดยครอบคลุมเป้าหมาย จุดเน้น และภารกิจงานทั้งหมดตามที่ วางแผนเอาไว้ โดยวิธีการที่นิยมใช้ในการตรวจสอบภายในของสถานศึกษา ก่อการประเมินตนเอง
2. การตรวจสอบภายนอก เป็นกระบวนการตรวจสอบและการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เป็นการตรวจสอบการดำเนินการภายในสถานศึกษาจากมุมมองของบุคคลภายนอกสถานศึกษา โดยวิธีการที่นิยมใช้ในการตรวจสอบภายนอก คือ การนิเทศ 100 % ซึ่งหลังจากมีการนิเทศจากบุคคลภายในสถานศึกษาแล้ว สถานศึกษาจึงนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข และรับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ชุมชน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย

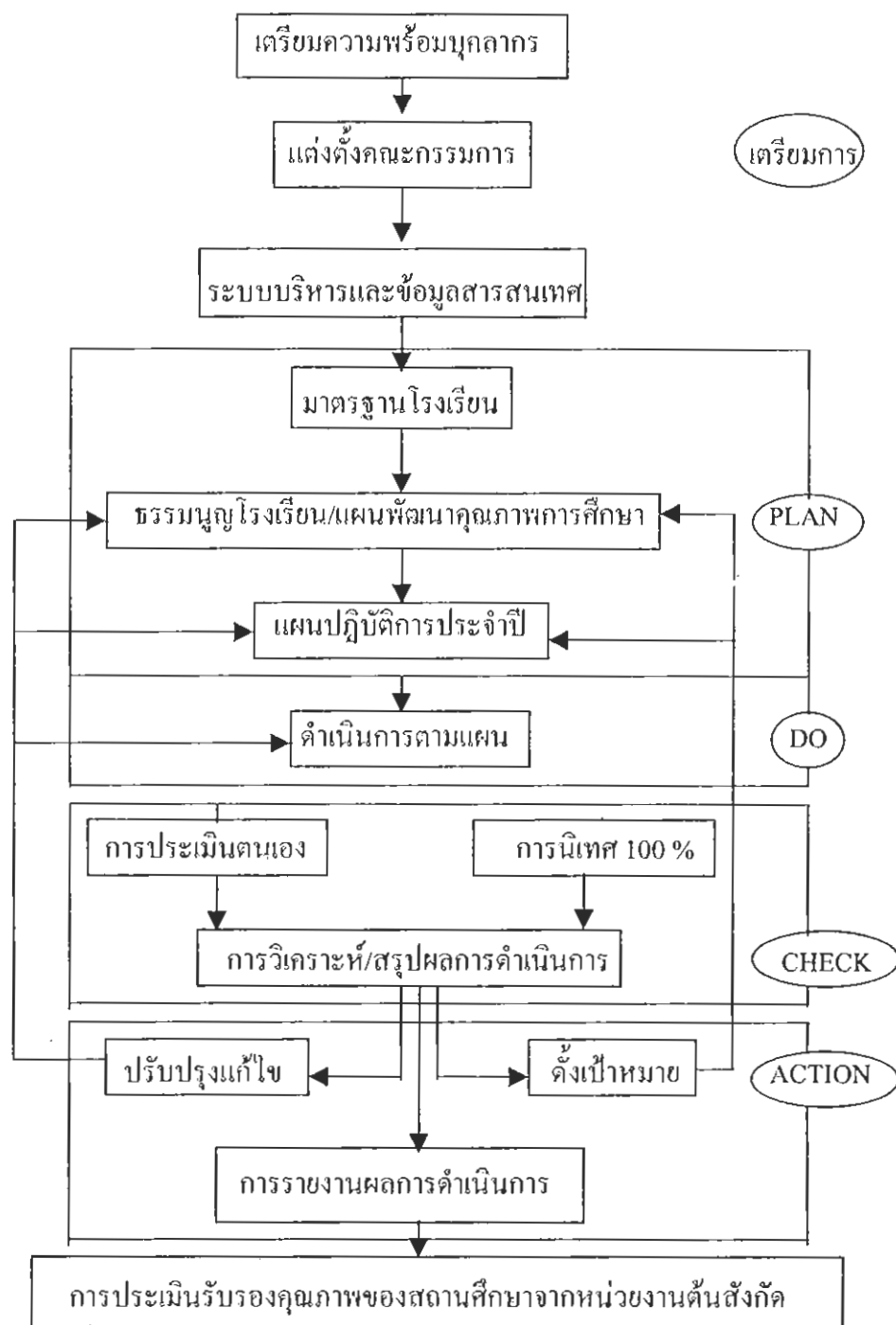
หลังจากที่สถานศึกษาทำการตรวจสอบภายในและตรวจสอบภายนอกแล้ว สถานศึกษาต้องทำการวิเคราะห์/สังเคราะห์ แล้วสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ในลักษณะของรายงานประจำปี เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อหน่วยงานต้นสังกัด คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องนำผลการดำเนินงานที่ได้ไปใช้ในการวางแผน/กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพในปีการศึกษาต่อไปหรือนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงาน/โครงการนั้น ให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพ (Quality) สำหรับในขั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินการของระดับกรม จังหวัดและอำเภอ ร่วมกันประเมินคุณภาพของสถานศึกษาในสังกัดตามกรอบมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ เพื่อทำการรับรองและจัดระดับคุณภาพของสถานศึกษาและติดตามความก้าวหน้าของคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศ จังหวัด และอำเภอ

จากขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหารของสถานศึกษา โดยสามารถจะนำวงจรการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย

ขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ ประเมินผล (Check) และการปรับปรุงพัฒนา (Action) โดยนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

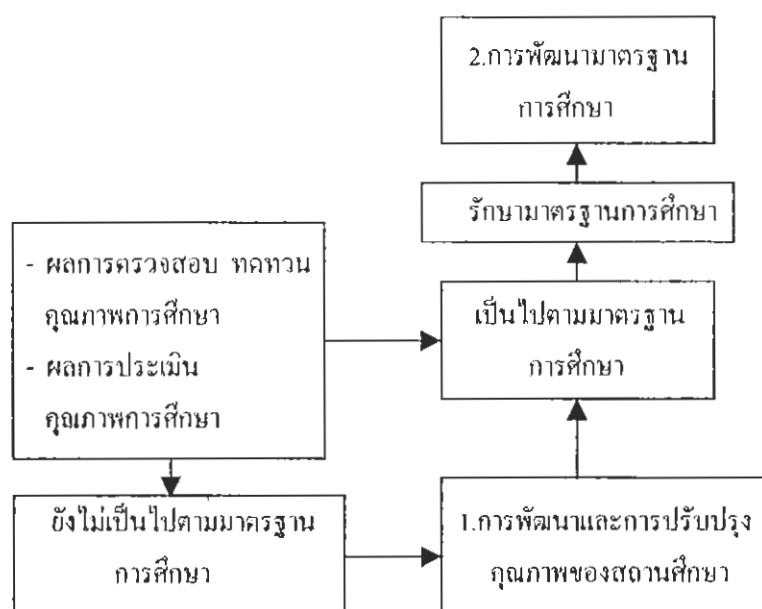
3. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ ภายนอกกรอบแรก

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้มีระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยต้องรายงานผลการประเมินต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยให้สาธารณชนทราบด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 48) การดำเนินงานประเมินผลของสถานศึกษาไม่ได้สิ้นสุดเพียงแค่ทำการประเมินตนเองเพียงครั้งเดียว แล้วหยุดเลย แต่ต้องทำตลอดเวลา ซึ่งต้องมีการตรวจสอบว่า การดำเนินงานในช่วงต่อไปสอดคล้องกับเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาของสถานศึกษาอย่างไร การพัฒนาปรับปรุงตนเองจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

กรมสามัญศึกษา (2542 ก : 79) แนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนาคุณภาพที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ มี 2 ระดับคือ

1. การพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาตรฐานการศึกษา
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น

ภาพประกอบ 9 แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา

ในระบบการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพจากองค์กรประเมินภายนอกนั้น การดำเนินการของสถานศึกษาที่สำคัญคือ การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก เป็นการเตรียมความพร้อมและความมั่นใจของสถานศึกษาที่จะรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษา การประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะเกิดขึ้นใน 2 กรณีคือ

1. สถานศึกษาที่มีความพร้อมที่จะรับการประเมิน เพราะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด แล้วขอให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือองค์กรประเมินภายนอกมาประเมินคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อให้การรับรองมาตรฐานหรือประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. สถานศึกษาได้ผ่านการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือองค์กรประเมินภายนอกครบห้าปีแล้ว ถึงกำหนดเวลาที่จะต้องประเมินคุณภาพของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพภายนอกในครั้งต่อไป

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางซำย อ้างถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา ขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่มาตรฐานการศึกษาโดยมีกระบวนการกำกับติดตามดูแลให้มีการนำข้อค้นพบข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการตรวจเยี่ยมไปใช้ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา อาจดำเนินการโดยให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนา และรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทราบ รวมทั้งติดตามการส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะจากการประเมินภายนอก แล้วรายงานให้สาธารณชนรับทราบ และอาจติดตามตรวจสอบสถานศึกษาบางแห่ง เพื่อให้ทราบว่า สถานศึกษาได้ใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 35) กล่าวว่า การพัฒนาและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนการทำงานเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น หรืออย่างน้อยเป็นการรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียนมิให้ลดลง การพัฒนาและปรับปรุงตนเองของโรงเรียนจึงต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมินตนเองและการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอกเป็น หลักะนั้นแนวทางการดำเนินงานควรประกอบด้วย

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการประเมินตนเองและผลการตรวจสอบคุณภาพจากภายนอก รวมทั้งทบทวนธรรมนูญโรงเรียนและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาและปรับปรุง
3. ดำเนินงานพัฒนาและปรับปรุงตามเป้าหมายที่กำหนด
4. ติดตามและประเมินผลการพัฒนาปรับปรุง

สมศักดิ์ สันธูระเวชชัย (นปป : 213) กล่าวว่า การทบทวนคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีกรอบการทบทวน 5 ประการ

1. ระบบสารสนเทศ
2. ธรรมนูญสถานศึกษา
3. การบริหารและการจัดการ
4. การรายงาน
5. การทบทวนการดำเนินงานของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 47) กล่าวไว้ว่า การพัฒนา และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนการทำงานเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนให้สูงขึ้น แนวทางการดำเนินงานควรประกอบด้วย

1. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีในการศึกษาต่อไป โดยนำแผนพัฒนาคุณภาพของปีที่ผ่านมาพิจารณาปรับแก้ไขให้เหมาะสม

2. การนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงงาน
3. การรายงานการดำเนินงานให้ชุมชนหรือหน่วยงานต้นสังกัดทราบ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546ข : 36) กล่าวไว้ว่า ให้ หน่วยงาน ต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนา คุณภาพการศึกษา อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 48) ; กรมสามัญศึกษา (2542 : 79) ; รุ่ง แก้วแดง (2544 : 35) ; สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (ม.ป.ป. : 213) ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 47) ; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546ข : 36) และของกฎกระทรวงว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เห็นว่ามีแนวทางการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของกฎกระทรวง ว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรก คือ

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

เจียมทอง สิริแสงเลิศ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย วิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ระบบที่โรงเรียนเอกชนใช้ในการประกันคุณภาพ คือ ระบบประกันคุณภาพที่เน้นการควบคุม การปฏิบัติตามตามสายการบังคับบัญชา และปฏิทินการศึกษา เป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จของการปฏิบัติงาน มีการวางแผนปฏิบัติการระยะ 1 ปีมากที่สุด และประสิทธิภาพของระบบประกันคุณภาพการศึกษา 3 ด้านคือคุณภาพของ กระบวนการบริหาร โรงเรียน ด้านคุณภาพของนักเรียน และคุณภาพของการบริการ ซึ่งไม่พบว่า โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนแห่งใดมีประสิทธิภาพครบทั้ง 3 ด้าน

สุวรรณ วิจารณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าปัจจัยหลักพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษาที่สำคัญที่สุด คือครูฝ่ายปฏิบัติการสอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงต่อนักเรียน ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือครูฝ่ายปฏิบัติการสอนไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากแนวเดิม มิได้กระทำให้นักเรียนมีกระบวนการคิด การแก้ปัญหา และหากลักความรู้อย่างแท้จริง กระบวนการกำกับติดตาม การนิเทศ และการประเมินผลจากองค์กรภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะส่งผลให้ครูฝ่ายปฏิบัติการสอนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาตนเอง เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และความสำเร็จของการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

เกียรติศักดิ์ ทันจันทร์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามมาตรฐานโรงเรียนในแต่ละด้านดังนี้ คือ การดำเนินการตามมาตรฐานการบริหาร มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก การดำเนินการตามมาตรฐานการเรียนการสอนมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และการดำเนินการตามมาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน มีผลการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวม มีปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย จำแนกตามมาตรฐานโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน พบว่า ปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกรายการ เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน ตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามมาตรฐานโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ณรงค์ อินทร์สุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา พบว่าปัจจัยทั้ง 4 ตัว ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมให้บุคลากร การทำงานเป็นทีม และการนิเทศ การกำกับติดตาม ร่วมกัน มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน

ปัญญา ปรารค์ทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นว่าสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน การควบคุมคุณภาพการศึกษาโดยรวม และรายด้าน มีสภาพและปัญหาการดำเนินการ

อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนที่มีผู้บริหารมีวุฒิการศึกษาต่างกัน โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน สภาพการดำเนินงานที่ผู้บริหารมีประสบการณ์การบริหารต่างกัน โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานแตกต่างกันและสภาพการดำเนินงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยสภาพของโรงเรียนขนาดกลางมีสภาพการดำเนินงานมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ มีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกับโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนสภาพการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมีวุฒิต่างกัน ประสบการณ์การบริหารต่างกัน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยรวมรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอ็กที (Agthe, 1980 : 3076-3077) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่ และครู ในงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่าครูใหญ่ยอมรับว่า งานปรับปรุงการเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะ โดยให้ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ครูใหญ่ให้ความสำคัญกับการนิเทศการศึกษาน้อย ครูใหญ่และครูมีความเห็นว่าโครงการสอนของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตร

เซอร์ยาดิ (เข้มทอง สิริแสงเลิศ, 2540 : 42 ; อ้างอิงจาก Suryadi, 1994. *The development of education system in Indonesia.*) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย โดยวัดคุณภาพของครูใน 4 ปัจจัยหลัก คือความสามารถทางด้านวิชาชีพ ความพยายามทางวิชาชีพเวลาที่ใช้ในกิจกรรมวิชาชีพและความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญและงานที่ได้รับมอบหมายผลการวิจัย พบว่า ครูเป็นปัจจัยเดียวที่ใช้ตัดสินการปรับปรุง คุณภาพทางการศึกษาและครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาได้มากที่สุด

มิลเลอร์ (Miller, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครูใหญ่และครูในโรงเรียนของรัฐ ในเมืองซานฟรานซิสโก ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่และครูจำนวนไม่น้อยที่ไม่เข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติงานของครู ไม่ทราบว่าการประเมินผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูได้อย่างไร โดยครูส่วนใหญ่ทำการประเมินผลในลักษณะที่เป็นไปตามระเบียบที่ได้กำหนดไว้หรือประเมินผลไปตามหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเท่านั้น และกลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นว่าการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูก่อให้เกิดเสียดังโรงเรียนมากกว่าผลดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำราต่าง ๆ พบว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบการศึกษา ในปัจจุบันได้มีการ

ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ตามขั้นตอนของการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ สถานศึกษาต้องดำเนินงานประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม การประกันคุณภาพการศึกษา แม้เมื่อสถานศึกษาได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกแล้ว ก็ต้อง ดำเนินการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางการพัฒนาการ ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกแล้ว โรงเรียน จะต้องดำเนินการจัดทำ และเป็นการจัดทำที่ทุกฝ่าย จะต้องร่วมมือกัน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและ ชุมชน

ผลจากการศึกษาเอกสาร และผลการวิจัยดังกล่าว จึงนำไปสู่แนวทางการวิจัย ที่มุ่งศึกษา แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ ภายนอกรอบแรก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ตามแนว การดำเนินการ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา